

JOHDATUS POLIISIN TOIMINTAAN ELÄINSUOJELUASIOISSA

POLIISIN ROOLIT ELÄINSUOJELUASIOISSA

Poliisilla on kaksi eri roolia eläinsuojeluasioissa. Poliisi on yksi eläinsuojelulaissa tarkoitetuista paikallisista valvontaviranomaisista⁵⁵, jonka lisäksi se vastaa eläinsuojelusäännösten vastaisten tekojen esitutkinnasta.⁵⁶

Eläinten hyvinvointilakia koskeva hallituksen esitys⁵⁷ ei sisällä muutoksia tähän asetelmaan. Seuraavat kappaleet tarjoavat *johdatuksen* poliisin mahdollisuuksiin antaa oma panoksensa eläinsuojelun toteutumiseen Suomessa.

Poliisi valvontaviranomaisena

Eläinsuojelulain tarkoittaman valvontaviranomaisen roolissa poliisin toimintaa ohjaavat erityisesti eläinsuojelulaki ja sen nojalla annetut säännökset, sekä hallintolaki ja poliisilaki. Eläinkuljetuksia valvoessaan poliisia ohjaa myös laki eläinten kuljetuksesta, jossa poliisin tehtäväksi on säädetty ko. lain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamisen valvominen omalla toimialueellaan.

Poliisin toimivaltuuksista valvontaviranomaisena voidaan todeta, että poliisilla on eläinsuojelulain mukaan oikeus suorittaa eläinsuojelulain 39 §:ssä tarkoitettuja tarkastuksia ja antaa säännöksiä rikkovalle henkilölle neuvoja, kieltoja ja määräyksiä, tai suorittaa kiiretoimenpiteitä. Poliisi voi myös pyytää Aluehallintovirastoa tehostamaan tarkastuksessa annettua kieltoa tai määräystä uhkasakolla tai uhalla, että tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella.⁵⁸

Poliisilla on eläintenpitopaikkojen lisäksi oikeus tarkastaa eläinkuljetuksia laissa eläinten kuljetuksesta säädettyllä tavalla, ja antaa säännöksiä rikkovalle henkilölle neuvoja, kieltoja ja määräyksiä. Eläinsuojelullisten syiden vaatiessa poliisi voi muun muassa määrätä eläimet välittömästi palautettavaksi suorinta tietä lähtöpaikkaan tai kuljetettavaksi suorinta tietä määräraikkaan, tai jopa lopettaa eläimen, mikäli hengissä pitäminen olisi ilmeistä julmuutta sitä kohtaan.⁵⁹

⁵⁵ Eläinsuojelulaki 4.4.1996/247, 36 §. Finlex.

Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19960247>. [Viitattu 12.12.2019]

⁵⁶ Esitutkintalaki 22.7.2011/805, 2 luku 1 §. Finlex.

Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110805#L2P1> [Viitattu 12.12.2019]

⁵⁷ HE 154 /2018, 73 §. Finlex.

Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2018/20180154#idp450749856> [Viitattu 12.12.2019]

⁵⁸ Eläinsuojelulaki 4.4.1996/247, 40 §, 42 § - 44 §. Finlex.

Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19960247#L4P40> [Viitattu 12.12.2019]

⁵⁹ Laki eläinten kuljetuksesta 1429/2006, 28 §, 31 §, 37 §. Finlex.

Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20061429#L7P28> [Viitattu 13.12.2019]

Eläinsuojelutarkastuksia ja eläinten kuljetusten tarkastuksia suoritettaessa sovellettavaksi voivat tulla eläinsuojelusäännösten lisäksi myös monet poliisilain ja hallintolain säännökset.

Poliisilakiin kirjattuja toimivaltuuksia ovat esimerkiksi henkilöllisyyden selvittäminen, turvallisuustarkastuksen suorittaminen, eläimen kiinniottaminen ja lopettaminen, voimakkeiden käyttö ja henkilön poistaminen paikalta/kiinniottaminen häiriöiltä suojaamiseksi. Poliisimiehellä on myös oikeus eristää tai tyhjentää kotirauhan tai julkisrauhan suojaama alue, jos se on välttämätöntä henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vaaran torjumiseksi eikä alueella olevia voida muuten suojata.⁶⁰

Hallintolain säännösten soveltaminen tuo oman haasteensa toimitettaessa eläinsuojelutapaukseen liittyvää hallintomenettelyä; eläinsuojelulain menettelysäännökset syrjäyttävät hallintolain säännökset vain silloin, jos ne poikkeavat hallintolain säännöksistä. Muilta osin näitä lakeja sovelletaan rinnakkain siten, että hallintolaki täydentää eläinsuojelulain monilta osin puutteellisia menettelysäännöksiä. Tällaisia rinnakkaisia menettelysäännöksiä ovat esimerkiksi tarkastukseen ja asianosaisen kuulemiseen liittyvät eläinsuojelulain ja hallintolain säännökset.⁶¹

Poliisi voi tehdä tarkastuskäyntejä yksin tai yhdessä virkaeläinlääkärin kanssa. Riippumatta eläinlääkärin osallistumisesta tarkastukselle on perusteltua, että poliisin rikosilmoitusjärjestelmään jää merkintä myös niistä poliisin tekemistä eläinsuojelutarkastuksista, joissa ei löydy rikoksen tunnusmerkistön täyttävää haittaa tai olosuhdetta. Tällaisen käynnin olosuhde olisi myös hyvä kirjata esim. S-ilmoituksena "muu tutkinta". Tarkastuskäyntiin on kuitenkin ollut joku alkusyy tai vihje, minkä perusteella kohteeseen on menty. Historiatietojen karttumiseksi nämäkin tiedot olisi hyvä löytyä poliisin rikosilmoitusjärjestelmästä vastaisen varalle.

Eläinsuojelulain tarkoittaman paikallisen valvontaviranomaisen tehtäviä hoitaessaan poliisin on otettava huomioon myös esitutkintaviranomaisen roolinsa, ja sama toisin päin.

Tämä tarkoittaa sitä, että poliisin tulee täyttää molempiin rooleihin kuuluvat velvollisuutensa aikaan, paikkaan tai tehtävään katsomatta.

Poliisin tehtävää esitutkintaviranomaisen roolissa käsitellään liitteen seuraavassa kappaleessa.

60 Poliisilaki 22.7.2011/872, 2 luku 1 §, 8 §, 10 §, 12 §, 16 §, 17 §. Finlex.

Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110872#Pidp445752336> [Viitattu 13.12.2019]

61 KHO:2015:88.Finlex.

Saatavissa: <https://www.kho.fi/fi/index/paatoksia/vuosikirjapaatokset/vuosikirjapaatos/1433764965088.html> [Viitattu 6.1.2020]

Poliisi esitutkintaviranomaisena

Esitutkintaviranomaisen roolissa sovellettavaksi tulee eläinsuojelusäännösten ja poliisilain lisäksi myös esitutkintalaki, rikoslaki ja pakkokeinolaki. Todettakoon, että hallintolakia ei sovelleta esitutkintaan.⁶²

Esitutkintalaissa säädetään menettelytavoista, joiden mukaisesti esitutkinta tulee suorittaa. Nämä menettelytavat koskevat tietysti myös eläinsuojelusäännösten vastaisten tekojen esitutkintaa. Esitutkintalaissa säädetään muun muassa asioista, jotka esitutkinnassa tulee selvittää. Näistä esitutkinnassa selvitettävistä asioista keskeisimpinä voidaan pitää epäiltyä rikosta, sen teko-olosuhteita, sillä aiheutettua vahinko ja siitä saatua hyötyä, asianosaisia sekä muita syyteharkintaa ja rikoksen johdosta määrättävää seuraamusta varten tarvittavia seikkoja⁶³

Velvollisuus kirjata ilmoitus

Poliisin velvollisuudesta kirjata ilmoitus on säädetty esitutkintalain 3 luvun 1 §:ssä:

Kun esitutkintaviranomaiselle ilmoitetaan rikos tai tapahtuma, jota ilmoittaja epäilee rikokseksi, esitutkintaviranomaisen on viipymättä kirjattava ilmoitus. Jos ilmoitus on epäselvä tai puutteellinen, ilmoituksen tekijää on tarvittaessa kehotettava täsmentämään tai täydentämään sitä. (Esitutkintalain 3 luvun 1 §:n 1 mom.)

Edellä mainittua säännöstä sovelletaan esimerkiksi silloin, kun virkaeläinlääkäri lähettää poliisille eläinsuojelulain 63 §:n nojalla eläinsuojelutarkastusta koskevan pöytäkirjan ja sitä koskevan päätöksen, joista ilmenee eläinsuojelulain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten rikkominen. Huomionarvoista on, että poliisin velvollisuus kirjata asiasta ilmoitus ei edellytä virkaeläinlääkäriltä erillistä tutkintapyyntöä.

Poliisihallituksen mukaan⁶⁴ ESL 63 §:ää koskeva toimintamalli voisi olla, että eläinlääkärin toimittaman valvontailmoituksen perusteella olisi tehtävä rikosilmoitus, esiselvitys (S-ilmoitus) tai ilmoituksen tiedot olisi kirjattava jo poliisilla olemassa olleeseen käsiteltävään ilmoitukseen samasta tapauksesta, jonka yhteydessä uudet saapuneet tiedot käsitellään. Pohan mukaan jokainen tapaus on kuitenkin harkittava erikseen, joten yhtä oikeaa vastausta ei voida antaa.

⁶² Hallintolaki 6.6.2003/434, 1 luku 4 §. Finlex.

Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434#O1L1P4> [Viitattu 13.12.2019]

⁶³ Esitutkintalaki 22.7.2011/805, 1 luku 2 §.

Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110805#L1P2> [Viitattu 13.12.2019]

⁶⁴ Pohan ja Lahtisen sähköpostikeskustelu elokuussa 2019.

Usein eläinsuojeluilmoitus tulee poliisille myös siviilihenkilöltä. Riippumatta ilmoituksen tekijästä (virkaeläinlääkäri/siviilihenkilö), mikäli ilmoitus on epäselvä tai puutteellinen, poliisin on tarvittaessa kehotettava ilmoittajaa täsmentämään tai täydentämään sitä.

Lain esitöiden mukaan rikoksesta tehdyn ilmoituksen kirjaamisvelvollisuus ei riipu siitä, millä tavalla (esimerkiksi käynti poliisilaitoksella tai internetin kautta tapahtuva ilmoittaminen) ilmoitus on tehty. Myös puutteellinen ilmoitus on kirjattava. Ilmoituksen kirjaamisvelvollisuus ei riipu käytännössä myöskään vastaanottajan harkinnasta eli lähinnä siitä, pitääkö ilmoituksen vastaanottaja ilmoitettua tekoa rikoksena. Oikeuskirjallisuudessa on tosin katsottu, että esitutkintaviranomaisella on jonkin verran harkintavaltaa ilmoituksen vastaanottamisessa koskien esimerkiksi mieleltään häiriintyneen henkilön ilmoitusta, joka ei sisällä mitään järjellistä ilmiäntoa.⁶⁵

Velvollisuus toimittaa esitutkinta

Poliisin velvollisuudesta toimittaa esitutkinta on säädetty esitutkintalain 3 luvun 3 §:ssä:

Esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muuten on syytä epäillä, että rikos on tehty.

Ennen esitutkinnan aloittamista esitutkintaviranomaisen on tarvittaessa selvittävä 1 momentissa tarkoitettuun rikosepäilyyn liittyvät seikat erityisesti siten, että ketään ei aiheettomasti aseteta rikoksesta epäillyn asemaan ja että asian sitä edellyttäessä voidaan tehdä 9 §:n 1 momentissa tai 10 §:n 1 momentissa tarkoitettu ratkaisu esitutkinnan toimittamatta jättämisestä. Esitutkinnan aloittamista edeltäviin toimenpiteisiin sovelletaan soveltuvin osin tämän lain säännöksiä.

Tutkinnanjohtaja päättää tarvittaessa siitä, toimitetaanko esitutkinta, ja päätöksen tekemiseen mahdollisesti tarvittavien seikkojen selvittämisestä. Asian selvittämiseksi tarpeellisiin esitutkintatoimenpiteisiin saadaan ryhtyä ennen tutkinnanjohtajan päätöstä.

Nykyinen säännös vastaa sisällöltään aiemmin voimassa ollutta säännöstä, jonka esitöissä (HE 14/1985 s. 16) syytä epäillä -kynnystä on kuvattu siten, että rikosta on syytä epäillä, kun asioita huolellisesti harkitseva ihminen havaintojensa perusteella päätyy tällaiseen tulokseen. Esitutkintalain 3 luvun 3 §:n esitöiden (HE 222/2010 vp, s. 177) mukaan esitutkintakynnystä ei tulisi asettaa kovin korkealle. Varmuutta tai suurta todennäköisyyttä rikoksen tekemisestä ei siis vaadita.⁶⁶

Edellä mainituin perustein voitaneen todeta, että virkaeläinlääkärin tekemä ilmoitus (eläinsuojelusäännösten rikkomisesta) on vähäistä vahvempi argumentti esitutkintakynnyksen ylittymisen puolesta.

⁶⁵ HE 222/2010, Yksityiskohtaiset perustelut. Finlex.

Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2010/20100222#idp449280448> [Viitattu 13.12.2019]

⁶⁶ EOAK/1121/2018

Saatavissa: <https://www.oikeusasiamies.fi/rfi/ratkaisut/-/eoar/1121/2018> [Viitattu 13.12.2019]

Virkaeläinlääkäriin tekemän ilmoituksen (eläinsuojelutarkastuspöytäkirja/päätös) johdosta esitutkinta tulisivatkin aloittaa koko lailla pääsäännön mukaan. Tällöinhän kyse ei ole enää ESL 39 §:n mukaisesta aiheesta epäillä -tilanteesta, jota voidaan pitää jollain tapaa rinnasteisena esitutkintalain syytä epäillä -kynnykseen, vaan virkaeläinlääkäri on jo todennut eläinsuojelusäännösten vastaisen asiailan esimerkiksi eläintenpitopaikkaan tekemänsä tarkastuksen aikana. Toisaalta asiassa tulee muistaa myös se, että sinänsä säännöstenvastainen asiaila eivät välttämättä aina täytä rikoksen tunnusmerkistöä. Toisinaan kyse voi olla esimerkiksi tapaturmasta. Todettakoon sekin, että poliisi tekee lopulta itsenäisesti päätöksen esitutkinnan toimittamisesta, tai sen toimittamatta jättämisestä – virkavastuulla.

Velvollisuus toimittaa eläinsuojelusäännösten vastaisten tekojen esitutkinta voi saada alkuunsa muutoinkin, kuin virkaeläinlääkäriin tai kansalaisen tekemän ilmoituksen perusteella. Eläinsuojelusäännösten vastainen teko voi tulla poliisin tietoon esimerkiksi jonkin toisen virkatehtävän yhteydessä; poliisin asiakaskuntaan lukeutuu suuri määrä eläinhallintansa kanssa painivia ihmisiä, joiden kyky huolehtia eläimen hyvinvoinnista voi olla alentunut. Tämä johtaa usein tilanteeseen, jossa henkilön eläintenpito täyttää jonkin eläinsuojelusäännösten vastaisen teon tunnusmerkistön. Näissä tilanteissa poliisin olisi kirjattava epäilyistä eläinsuojelusäännösten vastaisesta teosta oma ilmoituksensa, tai kirjata ko. teko alkuperäistä tehtävää koskevaan ilmoitukseen (mikäli kyseessä rikosasia ja kohdehenkilö on sama, tarkoituksenmukaisuus yms.). Toisinaan tilanne kohteessa voi olla sellainen, että kaikkien asioiden yhtäaikaista hoitamista ei ole mahdollista: poliisikin on vain ihminen. Tämän kaltaisissa tilanteissa tulee muistaa poliisilain säännökset ja asiaa koskevat laillisuusvalvojen kannanotot: poliisilaissa todetaan, että poliisin tehtävät on hoidettava tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti. Olosuhteiden vaatiessa tehtävät on asetettava tärkeysjärjestykseen.⁶⁷ Poliisilain priorisointia koskeva säännös ei kuitenkaan anna poliisille yleistä oikeutta täysin luopua tehtävän suorittamisesta.⁶⁸

Näin ollen esimerkiksi ihmisen henkeen ja terveyteen kohdistuvalla tehtävällä havaittu eläinsuojelusäännösten vastainen teko olisi hoidettava heti, kun se poliisilain priorisointia koskeva säännös ja muut asiaan vaikuttavat tekijät huomioon ottaen on mahdollista.

Eläinsuojelusäännösten vastainen teko voi tulla poliisin tietoon luonnollisesti myös tilanteessa, jossa poliisi on suorittamassa eläinsuojelutarkastusta itsenäisesti tai yhdessä virkaeläinlääkäriin kanssa. Mikäli tarkastus suoritetaan yhdessä tuumin eläinlääkäriin kanssa, niin tehtäväjaon tulee olla selvä tarkastuksen aikana: ottaen huomioon viranomaisien osaamisalueet voidaan pitää perusteltuna, että eläinlääkäri vastaa hallintomenettelyyn liittyvistä toimenpiteistä ja poliisi keskittyy tarkastelemaan tapausta esitutkintaviranomaisen näkökulmasta.

⁶⁷ Poliisilaki 872/2011, 1 luku 6. Finlex.

Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110872#L1P6> [Viitattu 6.1.2020]

⁶⁸ OKV/1244/1/2010. Finlex.

Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/viranomaiset/foka/2012/20121774> [Viitattu 6.1.2020]

Lainsäädäntö mahdollistaa myös tilanteen, jossa poliisin osallistuminen eläinsuojelutarkastukseen perustuu virka-apumenettelyä koskevaan säännökseen. Tämän säännöksen käytölle ei kuitenkaan pääsääntöisesti olisi tarvetta, sillä poliisilla on oikeus eläinsuojelulaissa tarkoitettuna paikallisena valvontaviranomaisena osallistua lain 39 §:n mukaisille tarkastuksille tämän parhaaksi katsoessaan. Säännöksen tarpeellisuus perustuukin lähinnä tilanteisiin, joissa poliisi kieltäytyy osallistumasta tarkastukselle ilman virka-apumenettelyä. Kieltäytymistä harkitessaan poliisin tulisi muistaa hallintolain 10 §:ssä säädetty, jonka mukaan viranomaisen on toimivaltansa rajoissa ja asian vaatimassa laajuudessa avustettava toista viranomaista tämän pyynnöstä hallintotehtävän hoitamisessa sekä muutoinkin pyrittävä edistämään viranomaisten välistä yhteistyötä.

Eläinsuojelusäännösten vastaisten tekojen rikosnimikkeet

Poliisin tietoon tulleen teon rikosnimike valikoituu laissa säädettyjen tunnusmerkistöjen mukaisesti. Näiden tunnusmerkistöjen soveltaminen kulloinkin käsillä olevaan tapaukseen on esitutkintaviranomaisen, eli tässä tapauksessa poliisin tehtävä.⁶⁹

Eläinsuojelusäännösten vastaisten tekojen osalta poliisin tutkittavaksi voi tulla eläinsuojelulain 54 §:ssä säädetty eläinsuojelurikkomus, rikoslain 17 luvussa säädetyt eläinsuojelurikokset lievästä törkeään tekemuotoon, tai laki eläinten kuljetuksesta 39 §:ssä säädetty eläinkuljetusrikkomus.

Eläinsuojelusäännösten vastaisten tekojen ilmenemismuotoja pohdittaessa tulee muistaa myös se, että ne voivat sisältyä myös mm. metsästys- ja kalastusrikoksiin, jotka molemmat lukeutuvat ns. luonnonvararikoksiin.⁷⁰

Pakkokeinojen käyttö osana eläinsuojelusäännösten vastaisten tekojen esitutkintaa

Eläinsuojelusäännösten vastaisen teon esitutkinnan käynnistyttyä poliisilla on mahdollisuus soveltaa tapauksen selvittämiseen pakkokeinolain mukaisia säännöksiä. Tällöin sovellettavaksi voivat tulla esimerkiksi 8 luvussa⁷¹ tarkoitettut paikkaan kohdistuvat etsinnät, joiden tarkoituksena voi olla esimerkiksi todistusaineiston löytäminen ja takavarikoiminen. Tällainen todiste eläinsuojelusäännösten vastaisten tekojen tutkinnassa voisi olla esimerkiksi puhelin, muistikortti tai vaikkapa erilaiset asiakirjat ja muistiinpanot.

⁶⁹ Esitutkintalaki 22.7.2011/805, 2 luku 1 § - 3 §. Finlex.

Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110805#L2P1> [Viitattu 6.1.2020]

⁷⁰ Rikoslaki 19.12.1889/39, 48a luku. Finlex.

Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L48a> [Viitattu 6.1.2020]

⁷¹ Pakkokeinolaki 22.7.2011/806, 8 luku. Finlex.

Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110806#L8>. [Viitattu 13.12.2019]

Huomiona mainittakoon, että paikkaan kohdistuvia etsintöjä ei tulisi kategorisesti rajata pois niistäkään tapauksista, joissa esitutkinta on aloitettu virkaeläinlääkäriin tekemän eläinsuojelutarkastuksen seurauksena: toisinaan esitutkinnassa ilmenee, että virkaeläinlääkäriin ottamat valokuvat ja muu dokumentaatio ei vastaa tutkinnan tarpeeseen. Tällöin on parasta suorittaa pakkokeinoina kotietsintä ja suorittaa tarvittavat tutkintatoimenpiteet.

Paikanetsintään kuuluvat muut kuin kotirauhan piiriin kuuluvat paikat. Paikanetsinnän suorittaminen ei ole sidottu epäillyn teon rangaistusmaksimiin, joten se voi tulla kysymykseen myös esimerkiksi epäiltäessä lievää eläinsuojelurikosta tai eläinsuojelurikkomusta. Tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi epäillyssä eläintenpitokiellon rikkomistapauksessa poliisilla on oikeus suorittaa paikanetsintä ko. rikoksen selvittämiseksi. Mikäli eläintenpitopaikka kuitenkin sijaitsee kotirauhan suojaamalla alueella, niin oikeutta etsintään esimerkiksi tuon eläintenpitokiellon rikkomiseen liittyvän epäilyn nojalla ei ole. Tämä johtuu siitä, eläintenpitokiellon rikkomisen tuomitaan eläinsuojelurikkomuksena, jonka rangaistusmaksimi on vain sakkoa.

Kotietsinnän suorittaminen edellyttää, että tutkinnassa olevan rikoksen rangaistusmaksimi on vähintään 6 kk vankeutta. Näin ollen kotietsintä voi tulla eläinsuojelujuttujen osalta kysymykseen vain epäiltäessä perusmuotoista tai törkeää eläinsuojelurikosta.

Poliisilla on esitutkintaviranomaisen roolissaan oikeus suorittaa paikkaan kohdistuvien etsintöjen lisäksi myös monia muita pakkokeinolaissa säädettyjä toimenpiteitä. Näiden pakkokeinojen käyttäminen on oikeutettua silloin, kun käsillä oleva rikosepäily täyttää kunkin pakkokeinon käyttämiselle säädetty lailliset edellytykset. Tähän arviointiin liittyvät muun muassa sovellettavan pakkokeinon käytölle edellytetty rikoksen vakavuusaste (rangaistusmaksimi) ja epäillyn syyllisyyteen liittyvä todennäköisyysaste (syytä epäillä – todennäköiset syyt).

Rikoksen vakavuudesta ja muista asiaan liittyvistä seikoista riippuen eläinsuojelusäännösten vastaisissa teoissa voisi tulla kyseeseen esimerkiksi seuraavat pakkokeinot⁷²: henkilön kiinniottaminen, pidättäminen, vangitseminen (poliisin vaatimuksesta), kotietsintä, paikanetsintä, tutkimuspaikan tai kohteen eristäminen, henkilöntarkastus rikokseen liittyvän esineen tai asian löytämiseksi, todistusaineiston takavarikoiminen, erilaisiin teknisiin laitteisiin kohdistuvat etsinnät todisteiden löytämiseksi, televelvonta ja suunnitelmallinen tarkkailu. Kyseeseen voi tulla myös esimerkiksi eläinten takavarikoiminen oletetun menettämisseuraamuksen perusteella. Huomionarvoista on, että takavarikoitu eläin saadaan heti lopettaa, myydä tai muutoin luovuttaa, jos sen arvo on vähäinen tai jos sen hoidon järjestäminen ei ole mahdollista tai tarkoituksenmukaista.

⁷² Pakkokeinolaki 22.7.2011/806. 2 luku (alkaen). Finlex.

Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110806#L2> [Viitattu 6.1.2020]

Esitutkinnan toimittamatta jättäminen

Toisinaan poliisi päättää olla toimittamatta esitutkintaa, tai päättää jo aloitetun esitutkinnan. Tätä asiaa koskeva esitutkintalain säännös on eläinsuojelusäännösten vastaisten tekojen näkökulmasta mielenkiintoinen:

Esitutkinta saadaan jättää toimittamatta tai jo aloitettu esitutkinta lopettaa sellaisen rikoksen johdosta, josta ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa ja jota on kokonaisuutena arvostellen pidettävä ilmeisen vähäisenä, jos asianomistajalla ei ole asiassa vaatimuksia. (Esitutkintalaki 3 luku 9 § 1 mom.)

Eläinsuojelurikoksissa voi olla asianomistaja vain silloin, kun tekijä on joku muu kuin eläimen omistaja. Tällaiset tapaukset ovat kokemuksen mukaan suhteellisen harvinaisia. Näin ollen useimmissa eläinsuojelurikoksissa ei ole asianomistajaa vaatimuksineen, ja toissijaisine syyteoikeuksineen, joten käytännössä poliisin -tai jäljempänä syyttäjän päätös on asiassa lopullinen. Tämän selvityksen puitteissa ei ollut mahdollista selvittää asianomistajien puuttumisen mahdollisia vaikutuksia eläinsuojelujuttujen tutkimatta jättämisiin.

Rikoksen vähäisyyden arvioinnissa keskeisiä kriteereitä ovat sen vahingollisuuden tai vaarallisuuden arvioiminen. Sakolla rangaistavakin rikos⁷³ voi aiheuttaa huomattavia haitallisia seurauksia. Lisäksi arvioinnissa voidaan kiinnittää huomiota esimerkiksi rikollisen menettelyn toistuvuuteen.⁷⁴ Teon vähäisyys olisi aina suhteutettava jokaisessa yksittäistapauksessa kyseisen teon rikoslajiin. On siis arvioitava, onko rikosta pidettävä rikoslajin normaalitapaukseen verrattuna vähäisenä.⁷⁵

Poliisin ei kuitenkaan tarvitse jäädä yksin tätä rikoksen vähäisyysaspektia arvioidessaan. Esitutkintalain mukaan esitutkintaa varten voidaan hankkia asiantuntijalausunto esitutkinnassa selvitettävää asiaa koskevasta kysymyksestä.⁷⁶

Edelliseen viitaten poliisilla on mahdollisuus hankkia esimerkiksi virkaeläinlääkärin lausunto rikoksen vähäisyyden arvioimisen kannalta keskeisistä seikoista, kuten teon vahingollisuudesta eläimelle.

Sivukommenttina mainittakoon, että virkaeläinlääkärin näkemys teon vahingollisuudesta eläimelle tulisi aina löytyä myös eläinsuojelutarkastuspöytäkirjan merkinnöistä, jolloin poliisi voi käyttää tätä tietoa esimerkiksi edellä mainittua teon vähäisyyttä arvioidessaan⁷⁷.

73 Sakolla rangaistavia eläinsuojelusäännösten vastaisia tekoja ovat lievä eläinsuojelurikos, eläinsuojelurikkomus ja eläinkuljetusrikkomus.

74 HE 222/2010, yksityiskohtaiset perustelut, Esitutkintalaki. Finlex.
Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2010/20100222#idp448325680> [Viitattu 6.1.2020]

75 HE 79/1989, sivu 13.
Saatavissa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_79+1989.pdf [Viitattu 6.1.2020]

76 Esitutkintalaki 22.7.2011/805, 11 luku 4 §. Finlex.
Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110805#L11P4> [Viitattu 6.1.2020]

77 Selvityksen tekijän mielipide

Valvontaviranomainen vs. esitutkintaviranomainen toimivaltuuksien näkökulmasta

Edellisissä kappaleissa esitetyn tavoin poliisilla on kaksi roolia eläinsuojeluasioissa. Toisaalta poliisiin tulee toimia eläinsuojelulaissa säädetyllä tavalla eläimen hyvinvoinnin turvaamiseksi, toisaalta poliisiin on suoritettava sen tietoon tulleiden eläinsuojelusäännösten vastaisten tekojen esitutkinta. Näiden kahden roolin yhdistäminen optimaalisella tavalla voisi olla helpompaa, jos poliisi tarkastelisi tietoonsa tullutta eläinsuojelutapausta yhä useammin lintuperspektiivistä: *Kuinka käyttää toimivaltuuksia, jotta asiassa päästäisiin mahdollisimman optimaaliseen lopputulokseen eläinten hyvinvoinnin turvaamisen JA rikoksen esitutkinnan osalta?*

Tarkasteltaessa eläinsuojelulain 39 §:n 1 momentin (epäilyyn perustuva tarkastus) ja esitutkintalain 3 luvun 3 §:n (esitutkinnan toimittaminen) säännöksiä voidaan todeta, että niiden välillä on havaittavissa mielenkiintoinen yhtäläisyys. Eläinsuojelulain 39 §:n 1 momentin mukainen oikeus suorittaa eläinsuojelutarkastus muodostuu, kun **on aihetta epäillä**, että eläintä hoidetaan, kohdellaan tai käytetään eläinsuojelulain taikka sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten tai lopetusasetuksen vastaisesti. Esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 1 momentissa taas todetaan, että esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muuten **on syytä epäillä**, että rikos on tehty. Edellä todettu tarkoittaa tulkintani mukaan sitä, että eläinsuojelutarkastusta koskevan säännöksen soveltamisalaan sopivat tilanteet ylittävät usein myös esitutkinnan toimittamiseen kytketyn syytä epäillä -kynnyksen. Näin ollen poliisille voi muodostua mahdollisuus soveltaa ESL 39 §:ssä tarkoitettuihin tapauksiin jo niihin liittyvistä ensitiedoista lähtien (esimerkiksi kansalaisen tekemä ilmoitus) myös esitutkinta- ja pakkokeinolakien säännöksiä eläinsuojelulain tarkastusta koskevan säännöksen sijasta.

Joissakin tilanteissa voi olla kuitenkin tarkoituksenmukaisempaa mennä kohteeseen eläinsuojelulain 39 §:ssä tarkoitettulla toimivaltuudella, ja vasta sitten käynnistää esitutkinta, ja soveltaa tapaukseen soveltuvia pakkokeinolain säännöksiä tarpeen mukaan. Tällainen toimintamalli voisi tulla kysymykseen esimerkiksi tilanteessa, jossa tapaukseen liittyvät seikat (kohdehenkilön yhteys epäiltyyn tekoon yms) edellyttävät lisäselvityksen hankkimista sen varmistamiseksi, että ketään ei aiheettomasti aseteta rikoksesta epäillyn asemaan.⁷⁸

Mikäli tapauksen ilmoitustiedoista ei johdu edellä kerrotun kaltaista tilannetta, pidän suotavana, että poliisi soveltaisi asian selvittämiseen esitutkintalain ja pakkokeinolain säännöksiä aina kun se on mahdollista, ja tarkoituksenmukaista. Tämä siitä syystä, että kotietsintä ja paikanetsintä antavat poliisille eläinsuojelulain mukaista tarkastusta paremmat mahdollisuudet selvittää käsillä olevaa tapausta esimerkiksi todistelua hankkiessaan: eläinsuojelulain 39 §:n 3 momentissa⁷⁹ tarkastuksen kohde on tarkoin rajattu, eikä näin ollen mahdollista kohdepaikan tarkastelua säännöksessä rajattujen kohteiden ulkopuolelta. Kotietsintää tai paikanetsintää koskevissa säännöksissä ei samanlaista rajausta ole, vaan ne oikeuttavat poliisiin etsimään todisteita parhaaksi katsomistaan paikoista.

⁷⁸ Esitutkintalaki 22.7.2011/805, 3 luku 3 §. Finlex.

Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110805#L3P3> [Viitattu 6.1.2020]

⁷⁹ Eläinsuojelulaki 4.4.1996/247, 4 luku 39 § 3 mom. Finlex.

Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19960247#L4P39> [Viitattu 6.1.2020]

Kuten edellä jo todettiin, tapauksen hoito on saatettu aloittaa eläinsuojelulaissa säädetyllä toimivaltuudella, mutta tilanteen niin vaatiessa kohteessa voidaan tehdä myös pakkokeinolain mukainen kotietsintä. Tämä edellyttää luonnollisesti sitä, että esitutkinnan toimittamisesta ja pakkokeinolain mukaisesta kotietsinnästä tehdään jäljempänä asianmukaiset kirjaukset poliisiasiointijärjestelmään.

Voidaan hyvällä syyllä sanoa, että poliisin keinot puuttua eläinsuojelutapauksiin ovat moninaiset. Toisaalta kussakin jutussa on tehtävä aina tapauskohtainen harkinta tapaukseen soveltuvien toimivaltuussäännöksiä käytöstä. Tätä harkintaa tehtäessä tulee toimivaltuuksia koskevien säännöksiä lisäksi ottaa huomioon myös esimerkiksi poliisilaissa säädetty suhteellisuusvelvoite⁸⁰; poliisin toimenpiteiden on oltava puolustettavia suhteessa tehtävän tärkeyteen, vaarallisuuteen ja kiireellisyyteen, tavoiteltavaan päämäärään, toimenpiteen kohteena olevan henkilön käyttäytymiseen, ikään, terveyteen ja muihin vastaaviin häneen liittyviin seikkoihin sekä muihin tilanteen kokonaisarviointiin vaikuttaviin seikkoihin.

Loppujen lopuksi kyse on Suomen perustuslain noudattamisesta: *Virkamies vastaa virkatoimiensa lainmukaisuudesta. Hän on myös vastuussa sellaisesta monijäsenen toimielimen päätöksestä, jota hän on toimielimen jäsenenä kannattanut.*⁸¹

⁸⁰ Poliisilaki 22.7.2011/872, 1 luku 3 §. Finlex.

Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110872#L1P3> [Viitattu 6.1.2020]

⁸¹ Suomen perustuslaki 11.6.1999/731, 10 luku 118 §. Finlex.

Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L10P118> [Viitattu 18.1.2020]